ЄВРОПА 02.12.2025 | Джон Остін & Енді Вествуд

Нації інновацій

Розвиток Європи та стабільність демократій залежить від того, чи почнуть університети активніше займатися інноваціями

Стагнація економіки і поглиблення географічних розбіжностей в розвинених демократичних країнах уже не є локальними або суто фінансовими проблемами. Це вогнища політичних конфліктів, що підживлюють популістські рухи. Для зміни тенденції потрібен сміливий новий підхід: побудова високотехнологічної, відкритої до інновацій і тому економічно сильної держави, яка створює робочі місця, відроджує занепалі регіони та зміцнює демократію.

Перед більшістю розвинених демократій, зокрема Канадою, Великою Британією, Німеччиною, а також рештою Європи, стоять два основні економічні й політичні завдання. Перше, з огляду на стагнацію, полягає в побудові більш динамічної та високотехнологічної економіки – саме до цього закликав Драґі в своєму звіті про конкурентоспроможність ЄС 2024 року. Це завдання стало ще більш нагальним після того, як нова адміністрація США відмовилася від міжнародної торгівлі та інституцій і стала погрожувати відмовитися й від безпекових зобов'язань перед Європою.

Друге завдання, тісно пов'язане з першим, – подолати значні географічні розбіжності, наприклад, між прибережними регіонами США та занедбаними штатами «іржавого поясу» на Середньому Заході, між процвітаючим Лондоном і південним сходом Англії та спустошеними центром і північчю, між колишніми поселеннями металургів і шахтарів (Ґельзенкірхен в німецькому Рурі, Котбус на колишньому Сході) та іншими регіонами Німеччини.

Рішення обох проблем полягає в стимулюванні інновацій і подальшій комерціалізації нових

Особливо важливо перезапустити економіку саме цих колись промислових, а тепер відсталих регіонів, інакше вони стануть розсадниками популізму. Досвід показує, що економічний занепад робить жителів промислових громад, таких як ці,

технологій, продуктів і процесів новими стартапами і компаніями, швидке зростання яких сприятиме зростанню економіки як на місцевому, так і на державному рівнях

вразливими перед поляризуючими, антисистемними популістськими рухами. Проте коли такі громади виходять з кризи й будують динамічну економіку, засновану на інноваціях (це вже зробили багато де в промислових регіонах США, Великої Британії та Європи), жителі стають політично поміркованими. Отже, регіональну економічну політику, яку часто вважають суто провінційною проблемою, насправді можна назвати життєво важливою складовою державної політики. Вона стримує зростання підтримки популістської, часто етнонаціоналістичної, антисистемної ідеології, яку втілює рух MAGA в США, Reform UK у Великій Британії, AfD в Німеччині та інші праві націоналістичні партії, дедалі популярніші в Європі.

Рішення обох проблем полягає в стимулюванні інновацій і комерціалізації нових технологій, продуктів і процесів новими стартапами й компаніями, швидке зростання яких сприятиме зростанню економіки як на регіональному, так і на державному рівнях, а також створенню хороших робочих місць і, як наслідок, підвищенню рівня життя. Тож зараз пріоритетом для демократичних країн має бути розвиток заснованої на інноваціях економіки і власної високотехнологічної промисловості, особливо в тих регіонах, що переживають економічні перетворення і не можуть самостійно стати на цей шлях.

Уроки з досвіду США

Європа давно визначила, але досі не усунула цілу низку факторів, які заважають розвитку технологій за американським зразком (R&D плюс фінанси). «Перешкод» багато: правила та норми ЄС і окремих держав, що часом перекривають одні одних; університетські системи стимулів, недружні, ба навіть ворожі до комерціалізації та підприємництва; корпоративна культура, яка заохочує поступове покращення того, що є, а не прориви; брак культури ризику і, як наслідок, відносно малий пул великих і активних венчурних інвесторів.

Навіть в Канаді, а також у Великій Британії, де соціальна та бізнес-культура не така, як в решті Європи, занадто мало ініціатив стають високоцінними стартапами, незважаючи на сильні дослідницькі

університети і корпоративний R&D. Багато нових технологічних стартапів фінансують, купують і переносять за кордон зовнішні інвестори, зокрема великі американські венчурні і технологічні компанії, внаслідок чого майже всі європейські країни є залежними від американських високих технологій в обороні і в багатьох інших сферах.

Вкрай важливо винести правильні політичні та стратегічні уроки з досвіду США. Америка десятиліттями створювала економічні кластери та революційні технології, від напівпровідників та інтернету до сучасних стартапів. Вона запустила буквально все: Google, Uber, Amazon, Instagram. Ядром американської екосистеми інновацій є університети, як приватні, так і державні, а також тисячі коледжів, науково-дослідних інститутів і дослідних медичних центрів. Ці установи залучають і готують найкращих фахівців в світі, зокрема в галузі інформатики, інженерії, бізнесу, фінансів та медицини.

Необхідно змінити саму культуру університетів і науково-дослідних інститутів, щоб вони взяли на себе місію сприяння підприємництву та зростанню економіки

Може здатися, що розвиток динамічної екосистеми інновацій можливий тільки в химерній американській культурі повної свободи, але це не так. Існування цілого комплексу програм і міцних інноваційних екосистем в колишніх промислових столицях, віддалених від узбережжя, таких як Клівленд (Огайо) та Піттсбург (Пенсильванія), і в промислових штатах, таких як Вісконсин, Мічиган і Північна Кароліна, свідчить, що динамічні екосистеми інновацій не обмежуються Кремнієвою долиною. Їх можна створити будь-де, зокрема, це вже відбувається в регіоні, який раніше зневажливо (а нині недоречно) називали “іржавим поясом” США.

Нова політика має включати надійне державне та приватне фінансування фундаментальних і прикладних досліджень, а також розширення існуючих і створення нових науково-дослідних та навчальних установ. Крім того, деякі штати, як-от Мічиган та Індіана, і деякі громади, як-от Грін-Бей, Вісконсин, Цинциннаті і Колумбус (Огайо), створили державні та місцеві інноваційні фонди для розвитку венчурного капіталу (і таланту інвесторів) в регіонах, де він не відбувався природним чином. Університетські екосистеми інновацій розвиваються також завдяки державно-приватним посередницьким організаціям, через які досвідчені менеджери з

інвестицій і успішні підприємці спрямовують венчурні інвестиції в перспективні стартапи місцевих фірм, університетів і науково-дослідних установ.

На державному ж рівні інвестиції епохи Байдена в науку та інновації через *CHIPS and Science Act* породили нові «рушії інновацій» і «технологічні хаби», які навмисно розмістили подалі від «суперзіркових» прибережних регіонів.

Але завдання для країн, які прагнуть дати поштовх своїй економіці за допомогою технологій, полягає не тільки в пошуку правильного комплексу державних і регіональних заходів, тобто поєднання фінансів, стимулів, правил і програм співпраці для університетів і суб'єктів регіональної економіки. Необхідно змінити саму культуру університетів і науково-дослідних інститутів, щоб вони взяли на себе місію сприяння підприємництву та зростанню економіки, включно з фінансовими стимулами і підтримкою комерціалізації. Саме таке рішення Університету Піттсбурга та Університету Карнегі – Меллона перетворило Піттсбург з напівмертвого сталеливарного міста на потужний осередок штучного інтелекту, робототехніки та інформаційних технологій.

Наскільки сильною буде екосистема інновацій регіону і, як наслідок, економіка держави, залежить від того, що можуть зробити самі дослідницькі університети, але зворотне не завжди правда. Щоб такі екосистеми могли повноцінно розвиватись і максимально впливати і на регіон, і на країну, університети повинні бути повноцінними активними учасниками процесу, а не просто випадковими перехожими. Тобто університети, а також їхні спонсори та куратори, мають бути зацікавлені в розвитку економіки регіону.

Працюючи разом і навчаючись одні в одних, ми зможемо відбудувати економіку тих регіонів Європи, що зараз у скруті. Інакше там і далі зростатиме підтримка популістських партій.

Розвиненим демократичним країнам пора позбутися відчуття самообмеження та інерції – переконання, що Європа й союзники не можуть конкурувати з Кремнієвою долиною. Європа, безперечно, здатна створювати нові, революційні екосистеми інновацій, які розробляють технології і стають рушієм економіки. Зараз завдання полягає в тому, щоб розширити цю здатність. Такі міста, як Париж, Лондон, Берлін, Стокгольм, Амстердам, Таллінн, Гельсінкі, Порту та Вільнюс, уже є процвітаючими технологічними центрами Європи – міськими агломераціями, які цілеспрямовано

й успішно побудували високотехнологічну економіку – але багато інших регіонів відстає.

Життєво важливо продовжувати обмінюватися досвідом між країнами і впроваджувати ефективні стратегії інновацій. Нинішня політика США порушує міжнародний порядок і посилює тиск на економіки всіх держав – і дружніх, і ворожих. Недавно визнану, але вже нагальну потребу Європи в захисті не так легко задовольнити через залежність від американських технологій в сфері озброєння (як і в будь-якій іншій). Тим часом американські технологічні компанії вимагають безперешкодного доступу до ЄС та інших ринків.

Та є й гарні новини: лідери інновацій з таких університетів, як Дуйсбург і Дортмунд в Німеччині, Ньюкасл і Манчестер у Великій Британії, а також Мічиган і Північна Кароліна в США, об'єднуються з іншими і починають налагоджувати зв'язки, щоб краще справлятися зі спільними труднощами. Працюючи разом і навчаючись одні в одних, ми зможемо відбудувати економіку тих регіонів Європи, що зараз у скруті. Інакше там і далі зростатиме підтримка популістських партій – партій, які, як видно на прикладі США, мають своєрідне уявлення про університети, науку та цінності. Водночас можна краще сприяти інноваціям в самих країнах, зміцнюючи і їхню економіку, і міжнародну коаліцію, здатну протистояти тим, хто прагне нав'язати нам недемократичні цінності та спосіб життя. В наших спільних інтересах вчитися й діяти разом і до того ж швидко.

Переклад з англійської Дар'ї Прусенко

Джон Остін

Джон Остін (John Austin) – запрошений науковий співробітник в Академії міжнародних відносин NRW і старший науковий співробітник Інституту Айзенгавера в Геттісберзькому коледжі. Він координує просування ідей і побудову мереж для посилення економіки та зміцнення демократії в усьому світі. Також старший науковий співробітник Брукінгського інституту.

Енді Вествуд

Енді Вествуд (Andy Westwood) – професор державної політики, управління та бізнесу, а також директор з питань політики Інституту продуктивності Манчестерського університету. Член правління Skills England і керівник Національного інституту економічних і соціальних досліджень (NIESR). Працював експертом-радником в низці організацій, зокрема МВФ, ОЕСР, ЄС, а також в кількох комітетах британського парламенту.